

L'escola com a espai de socialització: El maltractament i la intimidació entre iguals²

na de les característiques de la nostra societat —de la societat del benestar, de la societat de l'abundància, de la societat de la satisfacció, però també de la societat dual, de la societat violenta, de la societat competitiva— és l'existència del maltractament infantil, de l'abús de menors, de la prostitució infantil, de la delinqüència juvenil, de l'abandonament emocional, de la violència escolar, de la indisciplina escolar, de la drogoaddicció, etc. En aquest context el fenomen del maltractament entre nins i joves —és a dir, aquell que s'expressa en forma de conducta agressiva física i/o psicològica deliberada per part d'un o alguns nins i joves contra un o alguns companys— és una més de les formes d'abús possible que es produeixen en tots aquells contextos en els quals, en teoria, els nins i joves duen a terme la seva socialització en la direcció esperada per les diverses institucions en les quals els menors duen a terme algun tipus d'activitat acadèmica i/o d'oci amb major grau d'estructuració i duració i al llarg del seu desenvolupament evolutiu.

El maltractament i la intimidació entre iguals —el fenomen del *bullying*— és, igual que altres tipus de maltractament, un fenomen que es presenta des de la perspectiva oculta, des del desconeixement, des de la indiferència o, fins i tot, des d'una absència de valoració, tant en el que es refereix a la seva pròpia existència, com a les conseqüències que poden tenir i té en el desenvolupament social, emocional i intel·lectual dels menors que sofreixen —la majoria de vegades en silenci— aquest fenomen nou i vell alhora.

Efectivament, l'obscuritat, la ignorància, l'ocultament, la por... són alguns dels principals enemics del coneixement i la intervenció sobre aquest fenomen; per això, és important fer conèixer aquesta existència perquè afecta el desenvolupament de l'infant en tots els aspectes i dimen-

sions, en el present i en el futur. El respecte als drets del nin no es pot plantejar només des de la perspectiva de la relació jeràrquica entre pares i fills, entre professors i estudiants, entre adults i menors, etc., sinó que el respecte als drets dels menors també s'ha de plantejar en les relacions entre iguals, en les relacions entre companys.

Tot i les dificultats per conèixer aquest fenomen —en aquest sentit hem d'assenyalar l'existència d'investigacions en diversos països, i per part de diversos autors com poden ser D. Olweua, S. Sharp, P.K. Smith, Ortega, i d'altres—, el podem definir com aquell conjunt d'actituds i comportaments lesius —en diferent grau— que impliquen abús de poder, prepotència i intimidació i que són exercits per alguns nins o nines contra els seus companys o companyes, tant en el context escolar com en centres de menors, espais de socialització infantil i juvenil, etc.

Encara que l'impacte d'aquestes agressions és sempre negatiu, és evident que la valoració s'ha de fer en funció de la quantitat de *mal* i, principalment, en funció de la valoració que se'n fa per part de la persona que el pateix. De tota manera, en la valoració externa del maltractament cal tenir en compte algunes qüestions: a) El maltractament implica prepotència de l'agressor i desigualtat entre aquest i la víctima, la qual, per diferents raons, no té ni el nivell ni la capacitat física i/o psicològica per poder-se afrontar amb l'agressor o agressors. b) El maltractament implica persistència en el temps, és a dir, setmanes, mesos i, fins i tot, anys. c) El maltractament implica percepció de la indefensió o impotència per part de la víctima per poder afrontar-se a la situació. d) Aquesta situació implica que l'agressor disposa de llibertat per poder agredir, perquè ningú no li ho impedeix.

Sense pretendre ser exhaustius en relació al tipus d'estratègia que s'utilitza per poder conèixer i intervenir sobre el *bullying*, cal assenyalar algunes elements que la majoria d'experiències inclouen en el disseny dels seus programes. Els principals elements són el següents:

1) Presa de consciència sobre el problema: una qüestió que implica, com a pas previ, la formació dels professionals de l'educació. De tota manera, aquesta presa de consciència exigeix que tant els pares com els estudiants tenguin present aquesta problemàtica.

¹ El grup d'Investigació i de Formació Social i Educativa està format pels professors següents del Departament de Ciències de l'Educació de la UIB: Martí X. March Cerdà, Carmen Orte Socias, Lluís Ballester Brage i Patricia Ferrà Coll.

² Aquest article s'emmarca en un Projecte d'Investigació sobre Maltracte i Intimidació entre Iguals, finançat per la Direcció General d'Ensenyança Superior del Ministeri d'Educació.

2) El disseny curricular: això implica la utilització de diverses estratègies curriculars, com poden ser els cercles de qualitat, els jocs de rol, les dramatitzacions, l'aprenentatge cooperatiu, etc. Es tracta, en qualsevol cas, que els nins siguin els autèntics protagonistes del canvi i reforçar-los l'autoestima.

3) El tractament de les persones involucrades en el casos de violència interpersonal: això implica la combinació de l'entrenament en habilitats socials, combinat amb instruccions i prohibicions; es tracta de potenciar els processos de mediació de negociació de conflictes, etc.

Tot i que es tracta de combinar diferents elements d'intervenció, pensam que cal dur a terme un programa de formació de totes les persones implicades en l'educació com a única forma de posar les bases per resoldre aquesta qüestió.

Finalment, i com a element de discussió i de reflexió, podem assenyalar el següent:

1) La conveniència de dur a terme estudis epidemiològics sobre el *bullying* a partir d'indicadors específics que permetin conèixer-ne les característiques i l'evolució. En aquest cas concret pensam que seria important reflexionar sobre el tipus d'indicadors a utilitzar per poder saber l'abast del fenomen del maltractament entre iguals adaptat a cada context estudiat.

2) Cal la participació dels pares en la dinàmica quotidiana de les diferents situacions educatives per debilitar el fenomen del maltractament entre iguals; es tracta, en qualsevol cas, de no delegar sobre les institucions tota la responsabilitat de la formació, educació i socialització dels seus membres.

3) La disminució del fenomen del *bullying* no es pot descontextualitzar de la utilització que la societat actual està realitzant de la violència. En aquest sentit, resulta evident que els paràmetres de l'educació per a la tolerància, la solidaritat, la competència social i l'altruisme han de ser valors que penetrin en el conjunt de la societat i les institucions en totes les seves dimensions i manifestacions (publicitat, pel·lícules, informació, cultura organitzativa, formes de fer política, etc.). Cal dur a terme una educació de col·laboració per a una societat i un món humanament sostenible. ♦

